

Anker Jørgensens tale ved 40-året for Danmarks befrielse

Taler

Anker Jørgensen
Medlem af Folketinget for
Socialdemokratiet

Dato

4. maj 1985

Sted

Frederiksholm Kirke,
København

Omstændigheder

Mindegudstjeneste i anledning af 40-året for Danmarks befrielse

Jeg læste et sted, at den 5. maj 1945 var en hundekold dag. Det kan jeg slet ikke huske. Solen skinnede da, og Danmark var blevet et frit land igen.

Jeg tror nok, at danskerne oplevede besættelsen og befrielsen meget forskelligt.

Nogle var nok for meget optaget af rationeringsmærker for brød, smør og kaffe.

Forholdsvis få havde bare travlt med at tjene penge på tyskerne.

Nogle arbejdsløse tog arbejde i Tyskland – fordi regeringen opfordrede til det. Jeg var selv arbejdsløs i 9 måneder, men undgik det.

Andre lyttede til den danske radio fra London – og fulgte krigens udvikling.

Ingen gik i krigens første tid direkte ind i sabotage. Halvvejs i besættelsens 5 år begyndte sabotagen – den egentlige modstand. Der kom flere til, jo nærmere vi kom tyskernes endelige nederlag.

De 5 år var modstand, ja, heroisme, men også sortbørs og nedslidte cykeldæk.

Det er meget sikkert, at den aldeles overvejende del af befolkningen var fulde af sorg og harme over det, der skete den 9. april 1940. Langt de fleste hadede nazismen. Men samtidig havde alt for mange den opfattelse, at Hitler havde skabt orden i Tysklands kaos. Og det er rigtigt. Det så vi i KZ-lejrene.

Alt for mange troede – og frygtede samtidig – at Tyskland ville vinde.

Vi var meget dobbelte. Det var jeg nok også selv. I hele min holdning var jeg ivrig anti-nazist. Med nogle kammerater fra DSU forfulgte vi medlemmer af NSU (national-socialistisk ungdom), når de kom fra møder. De var altid i sorte uniformer. Vi kom i diskussion med dem på gaden – og somme tider kom vi op og slås.

Trods denne min holdning tilstår jeg gerne, at jeg i diskussioner på min arbejdsplads kunne finde argumenter for – som det hed – Staunings samarbejdspolitik.

Jeg ønskede modstand, men troede ikke på, at regeringen skulle sende den tyske besættelsesmagt en åben krigserklæring.

Men modstanden mod tyskerne voksede. Der skete stadig flere overgreb, arrestationer, øget censur, henrettelser af danskere, som havde angrebet tyskerne på en eller anden måde.

Jeg var 17 år, da Danmark blev besat og 22 år den 4. maj 1945. Jeg oplevede disse år både som et stykke dramatisk historie – danmarkshistorie, verdenshistorie. Men også som kulminationen på 5 personlige og følsomme ungdomsår.

Jeg oplevede den danske natur, bakker, skovene, søerne – og havet omkring os med en intensitet, som jeg ikke siden har oplevet det.

Var det fædrelandskærlighed? – Måske, men for mig var kampen mod Tyskland ikke en kamp med det tyske menneske, det tyske folk, men mod nazismen i dem.

Jeg var fra krigens begyndelse politisk aktiv – og meldte mig ind i Socialdemokratiet, da Th. Stauning døde den 3. maj 1942.

I sommeren 1943 ulmede det stærkt i det danske folk. Jeg lå som soldat i Næstved ved Garderhusarregimentet. Tyskerne var jo flinke, de havde tilladt, at vi havde en lille hær på ca. 2000 soldater i hele landet. Men den 29. august 1943 var det slut. Rundt omkring i landet var der strejker – man talte også om

generalstrejke. Og vores hær kom under pres. I Næstved kom vi i en lille krig. Det var ved 4-tiden om morgenen. Tyske tropper rykkede frem fra den nærliggende skov og begyndte et angreb. Det varede vel kun 3/4 time. Det var alvorligt nok. 2 befalingsmænd og 1 af mine kammerater blev dræbt. Jeg har ofte tænkt: Ja, Danmark slap jo billigt. Tre kvarters "krig" mod 4-5 år på østfronten eller med bombefly. Stalingrad, Warszawa – eller Stillehavet.

Men det var med kammerater fra min soldatertid, at vi senere – i efteråret 1943 – dannede en modstandsgruppe – under P6F. Min bedste kammerat på arbejdspladsen (Svend Åge) kom også med i gruppen.

Vores opgave var især at fordele våben, der efterhånden var kommet i ret store partier til Danmark. Vi hentede en større sending et sted i Nordsjælland – vistnok i Allerød, og vi samlede dem i den daværende Toftegårds Bio. Direktøren dengang var skuespilleren Kai Holm, der beredvilligt sørgede for, at vi kunne have et lager i biografen. Nu er der et supermarked der.

Da jeg bar kasser indover fortorvet, var jeg lige ved at vælte en tysk soldat, der gik med en karton flødeskumskager. "Enschuldigen" stammede jeg, og jeg tror nok, han smilte.

Disse våben skulle fordeles visse steder i København. Kælderlokaler og loftsrum forskellige steder i byen skulle sikre, at der var et lille lager af våben for de grupper, der skulle dække området.

Vi havde en lastbil fra et kendt elektrisk firma. Hjælpsomheden var stor i befolkningen – vi fortalte, vi kom fra modstandsbevægelsen, og så var det i orden.

En helt anden opgave, vi havde, var at fjerne det værnemagerkartotek, som handelsministeriet havde på Sct. Annæ Plads. Det skulle bruges til retsopgøret. Vi var nødt til at holde personalet op. Andre sørgede for, at kartotekerne blev læsset ned på en Nilfisk-bil i gården.

Marts og april 1945 var et par dejlige måneder. Nu vidste vi alle, at det gik den rigtige vej – mod nazismens fald. Vi forberedte os på, at vi skulle supplere og hjælpe de allierede tropper, som vi hele tiden håbede, ville komme. Længe var vi usikre på, om de kom.

Da vores gruppe skulle mødes et sted på Nørrevold, greb tyskerne ind. Gruppen nåede at sprede sig, men Svend Åge (min arbejdskammerat) blev skudt i benet. Alligevel slap han væk. En uge efter fik hans kone en søn, og vi skulle påny mødes – nu i Zoologisk Have. Vi mente, det var et godt sted for den slags møder. Der kom Svend Åge – haltende med benet indpakket i en stor bandage. Lykkeligt fortalte han om sin søn. En uge efter var han igen uheldig, blev ramt ved en razzia på Knippelsbro og endte på Vestre Fangelse hospital. Her døde han – og blev begravet – først i Ryvangen.

Hvad jeg her fortæller, er jo, som vi alle ved, blot en af mange, som måtte ofre sit liv.

Svend Åge spekulerede meget på, hvordan Danmark ville se ud efter befrielsen. Han var jordbunden nok til at forstå, at det ikke blev paradys. Mange af de samme modsætninger ville nok folde sig ud igen. Men, sagde han hver gang, det må trods alt blive bedre. Vi må have lært noget. Og nazismen må være død for evigt.

Hvordan er det så gået?

Vi har frihed, vi har politisk demokrati, vi har fred. Vi kan ikke påskønne det nok.

Men vi har meget at slås imod – og for. Vort eget land lider stadig af mange svagheder – der er meget, der skal gøres.

Men truslen, risikoen, udefra er stor. Hvad skal vi gøre for at undgå en ny krig? Kan vi uden videre bruge erfaringerne fra 1940-45?

Ja, det kan vi nok til en vis grad. Men det er fx ikke sikkert, at de, som kræver de største, de skrappeste våben, også er de bedste til at bevare både friheden og freden.

Jeg tror, at hvis vor frihed igen bliver truet, så vil vi forsvare den, og det skulle ikke undre mig, om mange af de unge, der protesterer mod atomvåben, netop vil være forrest med deres eget liv som indsats for at forsvare friheden. De har vist selvstændighed og vilje til at overleve.

Den 4. maj 1945 sprang friheden ud og blomstrede om kap med foråret i maj.

I de første befrielsesdage fik vi mange vagtopgaver. Jeg var bl.a. på Dagmarhus – tænk at være her i den bygning – på Rådhuspladsen, der under hele krigen indgød frygt, blot vi hørte navnet. Nu var tyskerne væk.

Og Domhuset på Gl. Torv. Her oplevede vi en slags revolutionsstemning. Retslokalerne var bemandede med modstandsfolk med frihedsarmbind, med hjelme og våben. Hippofolk, tyskerhåndlangere og alt, hvad der havde gået nazisternes ærinde, blev hevet igennem retslokalerne og blev forhørt. Ikke altid med de bedste metoder. Uden for Domhuset var store menneskemængder, der krævede hævn.

Harmen var helt ukontrollabel – og mange løb af sporet. De havde måske haft smertelige tab.

Vi skal være lykkelige for, at det hele ikke endte med de lange knives nat.

Befrielsesrusen lagde sig. Nogle fik tømmermænd. Men jeg tror, at hele det danske folk glædede sig inderligt i den herlige sommer – 1945.

Men så skete der noget. Det var paddehatteskyen over Hiroshima. De ældre og mere tungsindige sukkede – ak, bliver menneskene da aldrig klogere. Men glæden over vor egen frihed var så stor, at vi – de fleste af os – ikke tog os så meget af det, der skete helt ovre på den anden side af jorden – i Japan.

Senere skulle vi erkende, at dette måske er begyndelsen til noget, der – hvor utroligt det end lyder – er værre end det, vi oplevede i de 5 forbandede år.

Livet er godt, selvom det ikke er let. Vejen er så lang til fred og frihed. Men, vi mennesker må rejse os og gøre vejen kortere – inden det er for sent.

Kilde

www.danmarkshistorien.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Anden Verdenskrig, Danmarks besættelse 1940-1945, Mindetale, Socialdemokratiet

Relateret

Poul Schlüters tale ved 40-året for Danmarks befrielse
4. maj 1985

Frode Jakobsens tale ved 40-året for Danmarks befrielse
4. maj 1985

Poul Nyrup Rasmussens tale ved 50-året for Danmarks befrielse
5. maj 1995

Mette Frederiksens tale ved 75-året for Danmarks befrielse
4. maj 2020

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/anker-joergensens-tale-ved-40-aaret-for-danmarks-befrielse>